

KRIMINĀLPROCESA PAMATPRINCIPU PĀRKĀPUMU IETEKME UZ PIERĀDĪJUMU PIEĻAUJAMĪBU

INFLUENCE OF INFRINGEMENT OF FUNDAMENTAL PRINCIPLES OF CRIMINAL PROCEDURE ON THE ADMISSIBILITY OF EVIDENCE

Oskars Kulmanis, *Mg. iur.*

Summary

This scientific paper is dedicated to the fundamental principles of criminal procedure regarding the admissibility of evidence. Several practical problems have been observed in relation to content of the search decision, as well as the search itself. The search is closely linked to the respect of fundamental principles of criminal procedure, in particular, the right to respect for private life. The European Court of Human Rights has emphasized several important insights related to the search procedure and its compliance with the rights guaranteed by the Convention. The article outlines theoretical aspects of admissibility of evidence in conjunction with practical situations, which reflect how the right for private life is respected, and also possible disproportionate interferences regarding a search of a lawyer's office.

Atslēgvārdi: kriminālprocess, kriminālprocesa pamatprincipi, tiesības uz privāto dzīvi, pierādījumu pieļaujamība, kratišana zvērinātu advokātu birojā

Keywords: criminal proceedings, fundamental principles of criminal procedure, right to respect for private life, admissibility of evidence, search of lawyer's office

1. Pierādījumu pieļaujamības teorētiskie aspekti

Ar pierādījumu pazīmēm saprot pierādījumu saturam un to procesuālās nostiprināšanas formai obligāti izvirzītās prasības.¹ Latvijas Kriminālprocesa kodeksā pierādījumu pazīmes netika tieši reglamentētas,² taču kopš Kriminālprocesa likuma spēkā stāšanās pierādījumu pazīmes ir reglamentētas Kriminālprocesa likuma 127. panta otrajā daļā, kas noteic, ka kriminālprocesā iesaistītās personas

¹ Strada-Rozenberga K. Pierādīšanas teorija kriminālprocesā. Vispārīgā daļa. Rīga: "Biznesa augstskola Turība" SIA, 2002, 203. lpp.

² Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2005–2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010, 122. lpp.

kā pierādījumus var izmantot tikai ticamas, attiecināmas un pieļaujamas ziņas par faktiem.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 130. panta pirmajai daļai kriminālprocesa laikā iegūtās ziņas par faktiem ir pieļaujams izmantot kā pierādījumus, ja tās iegūtas un procesuāli nostiprinātas šajā likumā noteiktajā kārtībā. Tātad likumdevējs pierādījumu pieļaujamības konstatēšanai izvirzījis divus kumulatīvus priekšnoteikumus:

- 1) ziņas par faktiem iegūtas likumā noteiktajā kārtībā;
- 2) iegūtās ziņas par faktiem ir procesuāli nostiprinātas likumā noteiktajā kārtībā.

Priekšnoteikums, kas attiecas uz likumā noteiktās kārtības ievērošanu, iegūstot ziņas par faktiem, sevī ietver visus ar pierādījumu iegūšanu saistītos pierādījumu pieļaujamības nosacījumus. Kriminālprocesa zinātnē izstrādātas četras teorijas, kas pamato likumam neatbilstošā kārtībā iegūto ziņu par faktiem izslēgšanu no pierādījumu loka un aizliegumu šādas ziņas par faktiem izmantot pierādīšanā:

- 1) nepieciešamība kriminālprocesu veicošās personas, kuras iegūst ziņas par faktiem, preventīvi atturēt no atkārtotu līdzīgu pārkāpumu izdarīšanas nākotnē;
- 2) prasība garantēt pierādījumu ticamību;
- 3) nepieciešamība nodrošināt personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, tiesību ievērošanu;
- 4) nepieciešamība nodrošināt nolēmuma, ar kuru noregulē krimināltiesiskās attiecības, likumību un autoritāti.³

Viens no Kriminālprocesa likuma 130. panta otrajā daļā noteiktajiem nosacījumiem, kas ir pamatā tam, lai iegūtās ziņas par faktiem atzītu par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām, ir šīs normas 4. punktā noteiktais gadījums – kad ziņas par faktiem iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus.

Lai sasniegtu šī pētījuma mērķi, turpmāk tiks atklāta kriminālprocesa pamatprincipu sistēmiskā izpratne un to sistēmiskā sasaiste gan Kriminālprocesa likumā, gan Latvijas Republikas Satversmē,⁴ gan arī Eiropas Cilvēktiesību konvencijā⁵ (turpmāk – Konvencija). Kriminālprocesa likuma 2. nodaļā ir nostiprināti kriminālprocesa pamatprincipi, un to uzdevums katrā kriminālprocesā ir palīdzēt sasniegt krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.⁶ Tātad kriminālprocesa pamatprincipus varētu definēt kā priekšrakstus, kuri ietverti likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā un kuru ievērošana nodrošina kriminālprocesa mērķa sasniegšanu.

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 12. panta pirmo daļu kriminālprocesu veic, ievērojot starptautiski atzītās cilvēktiesības un nepieļaujot neattaisnotu kriminālprocesuālo pienākumu uzlikšanu vai nesamērīgu iejaukšanos personas dzīvē.

³ European Criminal Procedures. Ed. by Delmas-Marty M. and Spencer J. R. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p. 603; Summers S. J., Jackson J. D. The Internationalisation of Criminal Evidence. Beyond the Common Law and Civil Law Traditions. Cambridge: Cambridge University Press, 2012, pp. 154–156.

⁴ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [01.01.2019. red.].

⁵ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950.

⁶ Smans A. Procesuālās līdztiesības principa izpratne kriminālprocesā. Grām: Centrālās un Austrumeiropas juridiskās tradīcijas un juridiskās identitātes jautājumi. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2018, 290. lpp.

Saskaņā ar Konvencijas 6. panta 1. punkta pirmo teikumu ikvienam ir tiesības, nosakot viņam izvirzītās apsūdzības pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā likumā noteiktā tiesā. Atbilstoši Konvencijas 8. panta 1. punktam ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un korespondences neaizskaramību. Saskaņā ar Satversmes 96. pantu ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

No iepriekšminētā izriet, ka ar šādu kriminālprocesa pamatprincipu sistēmas izveidošanu likumdevēja mērķis attiecīgi ir noteikt ar tiem saskaņīgu kriminālprocesa kārtību, pēc kuras iegūstamas ziņas par faktiem. Citiem vārdiem, šo kriminālprocesa pamatprincipu ievērošana ir daļa no kriminālprocesa kārtības, ar kuras starpniecību tiek sasniegts kriminālprocesa mērķis.

Kriminālprocesa likuma 130. panta trešajā daļā likumdevējs ir noteicis gadījumus, kad ziņas par faktiem, kas iegūtas, pieļaujot nebūtiskus procesuālus pārkāpumus, atzīstamas par ierobežoti pieļaujamām. Proti, ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pieļaujot citus procesuālos pārkāpumus, uzskatāmas par ierobežoti pieļaujamām un var tikt izmantotas pierādīšanā tikai tādā gadījumā, ja pieļautie procesuālie pārkāpumi ir nebūtiski vai var tikt novērsti, ja tie nevarēja ietekmēt iegūto ziņu patiesumu vai ja to ticamību apstiprina pārējās procesā iegūtās ziņas.

2. Pierādījumu pieļaujamības izvērtēšana

Iespējamās visdažādākās situācijas, kurās var kļūt aktuāli izvērtēt iespēju izmantot ziņas par faktiem un to, vai konstatējams Kriminālprocesa likuma 130. panta otrās daļas 4. punktā noteiktais kriminālprocesa pamatprincipu pārkāpums, kas izraisa iegūto ziņu par faktiem nepieļaujamību un liedz tās izmantot pierādīšanā. Tā kā kriminālprocesa pamatprincipi aptver katru izmeklēšanas darbību, to ievērošana ir neatņemama kriminālprocesa un tā mērķa sasniegšanas sastāvdaļa.

Praksē aizstāvības pozīcija nereti, apelējot pie kriminālprocesa pamatprincipu pārkāpuma, jau pirmstiesas kriminālprocesā sūdzības procedūrā norāda uz kriminālprocesi veicošās amatpersonas rīcības prettiesiskumu kratišanas laikā vai pašu lēmumu par kratišanu un lūdz tajā iegūtās ziņas par faktiem atzīt par nepieļaujamām. Dažkārt šādā veidā kā kriminālprocesa pamatprincipu pārkāpumi tiek uzsvērtas pat sīkas un nebūtiskas atkāpes no Kriminālprocesa likumā noteiktās kārtības.

Minētā sakarā jāatsaucas uz iepriekš jau norādīto Kriminālprocesa likuma 130. panta trešo daļu, saskaņā ar to ziņas par faktiem var tikt atzītas par ierobežoti pieļaujamām. Par Kriminālprocesa likuma 130. panta trešo daļu tiesu praksē norādīts, ka tās piemērošana ir atkarīga no tā, vai procesuālos pārkāpumus iztiesāšanā ir iespējams novērst.⁷

2.1. Pārkāpumi, kas neietekmē pierādījumu pieļaujamību

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 180. panta otrajai daļai lēmumā par kratišanu norāda, kas, kur, pie kā, kādā lietā un kādus priekšmetus un dokumentus

⁷ Zemgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 17.02.2016. spriedums krimināllietā Nr. 11903020112. Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi/pdf/256092.pdf> [aplūkots 29.01.2019.].

meklēs un izņems. No šīs normas izriet, ka lēmumā par kratīšanu jānorāda arī adrese, kurā tā tiks veikta.

Praksē novēroti vairāki gadījumi, kad lēmumā par kratīšanu adrese, kļūdoties numerācijā, norādīta neprecīzi. Piemēram, lēmumā norādīta konkrēta adrese, taču adresē esošā māja ir sadalīta divos dzīvokļu īpašumos, kam ir dažādi īpašnieki. Tāpat var būt situācija, kad informācija par kratīšanas adresi tiek iegūta speciālās izmeklēšanas darbības vai operatīvās darbības rezultātā. Piemēram, operatīvais darbinieks, diennakts tumšajā laikā novērojot personu no blakus ēkas loga, konstatē, kā viņa ieiet publiski nepieejamā biroju ēkā, kurā var iekļūt tikai ar čipa atslēgu. Šādā gadījumā nav iespējams precīzi noteikt, kura numura telpā šī persona iegājusi. Taču pēc telpā iedegtās gaismas operatīvais darbinieks var saprast, kurā stāvā atrodas personas kabinets, un aptuveni aprēķināt šīs telpas numuru. Tā kā precīzu kabineta numuru nav iespējams noteikt, procesa virzītājs ierosinājumā par kratīšanu var norādīt tikai aptuvenu informāciju un to papildināt ar norādēm, pie kā, kādā lietā ko meklēs un izņems.

Autora ieskatā aprakstītajos piemēros kļūda numerācijā nav būtiska, proti, tā nepakļauj personu patvaļas vai neattaisnotas iejaukšanās riskam. Izmeklēšanas tiesnesis, saņemot ierosinājumu veikt kratīšanu pie konkrētās personas, pārbauda faktus un apstākļus, kas pamato izmeklēšanas darbību. Noteicošais ir tas, ka ierosinājumā tiek aprakstīti apstākļi, pie kā tiks veikta kratīšana. Ar šādu papildu informāciju ierosinājumā tiek konkretizēta pārmeklējamā vieta. Līdz ar to kļūda numerācijā būtu uzskatāma par nebūtisku un iegūtās ziņas par faktiem atzīstamas par ierobežoti pieļaujamām un izmantojamām pierādīšanā.

Vienlaikus nule minētā nebūtiskā procesuāla pārkāpuma gadījumā nedrīkst bez ievēribas atstāt to, kāds bijis veiktās kratīšanas apjoms. Kriminālprocesa likuma 182. panta sestajā daļā noteikts, ka kratīšanas laikā izņem lēmumā minētos priekšmetus un dokumentus, kā arī citus priekšmetus un dokumentus, kuriem var būt nozīme lietā. Ja tiek atrastas lietas, kuru glabāšana ir aizliegta, kā arī lietas (priekšmetus, dokumentus), kuru raksturs, identifikācijas pazīmes vai uz lietām esošās pēdas liecina par to saistību ar citu noziedzīgu nodarījumu, tās izņem, norādot protokolā šādas rīcības iemeslus. Šis nosacījums ir būtisks, jo tas ir cieši saistīts ar to, lai tiktu izslēgta pierādījumu meklēšana “uz labu laimi”.⁸ Kļūda numerācijā var tikt izmantota arī kā aizsargs, lai veiktu kratīšanu lēmumā nenorādītās vietās un izņemtu tajā nenorādītus dokumentus un priekšmetus. Pārbaudot pieļautā pārkāpuma raksturu, ir jāņem vērā, kādas faktiskās sekas tas ir atstājis. Proti, ja kratīšanas apjoms tā dēļ ticis nepamatoti paplašināts, tad principā ir notikusi nesankcionēta iejaukšanās personas tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību.

2.2. Pārkāpumi, kas ietekmē pierādījumu pieļaujamību

Kā nākamo praksē novēroto problēmjaudājumu šajā pētījumā autors vēlas izvērtēt kratīšanu zvērinātu advokātu birojos. Kriminālprocesa likuma 122. panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ka nav atļauts kontrolēt, veikt apskati vai izņemt dokumentus, kurus advokāts sastādījis, vai korespondenci, kuru viņš saņemis

⁸ Eiropas Kopienu Komisijas 2006. gada “Zaļā Grāmata par nevainīguma prezumpciju”, 2.6. punkts. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52006DC0174> [aplūkots 29.01.2019.].

vai nosūtījis, sniedzot juridisko palīdzību, kā arī izdarīt kratīšanu, lai atrastu un izņemtu šādu korespondenci un dokumentus.

Kratīšanas izdarišana zvērinātu advokātu birojā neapšaubāmi aizskar zvērināta advokāta profesionālo noslēpumu, kura pamatā ir uzticība starp advokātu un klientu. Turklāt nepieciešamība aizsargāt šādu profesionālo noslēpumu ir cieši saistīta ar klienta tiesībām sevi neapsūdzēt. Proti, nebūtu pieļaujams, ka tiesību aizsargājošās iestādes kriminālprocesā personas vainīgumu cenšas pierādīt ar tādiem pierādījumiem, kas iegūti no zvērināta advokāta prakses vietas, vienlaicīgi nenodrošinot atbilstošas procesuālās garantijas, tai skaitā atbilstošu personu klātbūtni.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT), izvērtējot kratīšanas norisi un tās atbilstību nacionālajām tiesībām, kā arī Konvencijā noteiktajām tiesībām, nosaka, vai nacionālās tiesības un to praktiska piemērošana nodrošina adekvātas un efektīvas garantijas pret kriminālprocesu veicēšo amatpersonu tiesību ļaunprātīgu izmantošanu un patvaļu.⁹ Konvencija neliedz nacionālajām tiesību aizsardzības iestādēm veikt kratīšanas advokātu birojos,¹⁰ ja tiek nodrošinātas pienācīgas garantijas,¹¹ piemēram, Zvērinātu advokātu padomes pārstāvja klātbūtne kratīšanā,¹² kas izriet no Konvencijas 8. pantā noteiktajām tiesībām.¹³

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 181. panta otro daļu juridisko personu telpās kratīšanu izdara attiecīgās juridiskās personas pārstāvja klātbūtnē un tās personas klātbūtnē, saistībā ar kuras darbību vai bezdarbību kratīšanu juridiskās personas telpās izdara, ja nepastāv objektīvi šķēršļi šo personu nogādāt juridiskās personas telpās. Ja pārstāvja klātbūtne nav iespējama vai pārstāvis izvairās no piedalīšanās kratīšanā, kratīšanu izdara vietējās pašvaldības pārstāvja klātbūtnē. Tiesību zinātnē pamatoti norādīts, ka personu piedalīšanās noder kā kontroles līdzeklis, lai izmeklēšanas darbību laikā gūtā informācija objektīvi tiktu atspoguļota lietas materiālos.¹⁴

ECT savā judikatūrā jau izsenis uzsvērusi, ka gadījumā, ja kratīšana tiek veikta zvērinātu advokātu birojā, tai būtu jānotiek neatkarīga novērotāja klātbūtnē, lai nodrošinātu, ka netiek nepamatoti izņemti tādi materiāli, uz kuriem attiecas profesionālais noslēpums.¹⁵ Ja šādas neatkarīgas personas klātbūtne tiek nodrošināta, nav pamata iebilst, ka nav nodrošinātas adekvātas garantijas profesionālā noslēpuma aizsardzībai.¹⁶ Kaut arī kratīšanas laikā tiek nodrošināta neatkarīgas personas klātbūtne, to nevar uzskatīt par efektīvu, ja vienlaicīgi tiek veikta gan dokumentu, gan arī elektronisko datu kratīšana. Tādējādi, ņemot vērā, ka kontroli un uzraudzību nodrošinošā neatkarīgā persona ir aizņemta, uzraugot dokumentu kratīšanu, viņa nespēj pienācīgi uzraudzīt arī elektronisko datu kratīšanu, kas notiek vienlaicīgi. ECT šādos apstākļos konstatēja, ka ir nepienācīgi nodrošinātas procesuālās garantijas, kas paredzētas, lai novērstu policijas darbinieku tiesību ļaunprātīgu izmantošanu un patvaļu, kā arī lai aizsargātu advokāta profesionālo

⁹ ECT 16.04.2002. spriedums lietā *Stes Colas Est and Others v. France* (iesnieguma Nr. 37971/97), 48. §.

¹⁰ ECT 06.12.2012. spriedums lietā *Michaud v. France* (iesnieguma Nr. 12323/11), 117. §.

¹¹ ECT 21.01.2010. spriedums lietā *Xavier Da Silveira v. France* (iesnieguma Nr. 43757/05), 37. §.

¹² ECT 24.07.2008. spriedums lietā *Andre and Another v. France* (iesnieguma Nr. 18603/03), 42. §.

¹³ ECT 25.02.2003. spriedums lietā *Roemen and Schmit v. Luxembourg* (iesnieguma Nr. 51772/99), 64. §.; ECT 27.04.2017. spriedums lietā *Sommer v. Germany* (iesnieguma Nr. 73607/13), 56. §.

¹⁴ Meikališa Ā. Pirmstiesas izmeklēšana. Rīga: "Biznesa augstskola Turība" SIA, 2001, 60. lpp.

¹⁵ ECT 16.12.1992. spriedums lietā *Niemietz v. Germany* (iesnieguma Nr. 13710/88), 37. §.

¹⁶ ECT 19.09.2002. lēmums lietā *Tamosius v. The United Kingdom* (iesnieguma Nr. 62002/00).

noslēpumu, kas aizskarts nepienācīgi uzraudzītas elektronisko datu kratīšanas laikā.¹⁷ ECT pamatoti norādījusi, ka šāda iejaukšanās pārkāpj Konvencijas 8. pantu, izņemot gadījumu, ja tā notikusi “saskaņā ar likumu”, ir vērsta uz kāda no Konvencijas 8. panta otrajā punktā norādītā leģitīmā mērķa sasniegšanu un papildus “ir nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā”, lai šo mērķi sasniegtu.¹⁸

Līdz šim, cik autoram zināms, Zvērinātu advokātu padomes pārstāvja klātbūtne kā procesuālais garants likumīgai kratīšanas veikšanai zvērinātu advokātu birojā netiek praktizēta. Tas saistāms ar to, ka Kriminālprocesa likuma 181. panta otrajā daļā noteiktais regulējums šādu prasību neparedz. Autora ieskatā ir svarīgi nodrošināt zvērināta advokāta profesionālā noslēpuma aizsardzību, jo īpaši gadījumos, kad zvērināts advokāts un viņa prakses vieta tiek pakļauta kratīšanai. Īpašais zvērināta advokāta profesionālā noslēpuma statuss un advokāta-klienta attiecību konfidencialitāte uzliek par pienākumu, lai gadījumā, kad zvērinātu advokātu birojā tiek veikta jebkāda izmeklēšanas darbība, tā notiktu, nodrošinot ECT judikatūrā norādītās procesuālās garantijas. Šajā sakarā autora ieteikums ir grozīt Kriminālprocesa likuma 181. pantu, to papildinot ar 2^l daļu šādā redakcijā: “Zvērinātu advokātu biroja telpās kratīšanu veic zvērinātu advokātu biroja pārstāvja un Zvērinātu advokātu padomes pārstāvja klātbūtnē.”

ECT judikatūrā norādītās procesuālās garantijas un kratīšanas zvērinātu advokātu birojā likumību iespējams ievērot un nodrošināt tikai tad, ja jau sākotnēji procesa virzītājs ierosinājumā par kratīšanas veikšanu norāda, ka kratīšanu plānots veikt zvērināta advokāta prakses vietā. Ja šādi apstākļi netiek norādīti, izmeklēšanas tiesnesis priekškontroles laikā nevar pilnīgi izvērtēt gan kratīšanas kā iejaukšanās nepieciešamību un apjomu, gan arī tās samērīgumu.

Kratīšanas laikā policijas darbinieki parasti pārmeklē un izņem maksimāli daudz dokumentu un priekšmetu, kā arī no elektroniskiem datu nesējiem nokopē visu informāciju. Neierobežoti plaša kratīšana un izņemšana zvērināta advokāta prakses vietā nav pieļaujama, jo, pirmkārt, tā tiek veikta kā pierādījumu meklēšana “uz labu laimi”, un, otrkārt, nesamērīga iejaukšanās aizskar advokāta profesionālo noslēpumu. Šādas iejaukšanās nepieciešamību un samērīgumu iespējams pienācīgi izvērtēt tikai tad, ja izmeklēšanas tiesnesim iesniegtajā ierosinājumā tiek precīzi norādīts, ka kratīšanu plānots veikt zvērināta advokāta prakses vietā. Nenorādot šādus apstākļus ierosinājumā, tie priekškontrolē netiek izvērtēti, kā rezultātā ar priekškontroli netiek novērsti riski, kas saistīti ar iespējamu policijas darbinieku tiesību ļaunprātīgu izmantošanu un patvaļu, kā arī netiek pienācīgi aizsargāts advokāta profesionālais noslēpums. Šādos apstākļos pati kratīšana visbiežāk notiek, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus, tādējādi iegūtās ziņas par faktiem būtu atzīstamas par nepieļaujamām pierādīšanā.

Lai novērstu, ka kratīšana un ziņu par faktiem izņemšana zvērināta advokāta prakses vietā tiek veikta neierobežotā apjomā, tas ir, tiek izņemti tādi elektroniskie dati, dokumenti un priekšmeti, kas nav norādīti lēmumā par kratīšanu, un lai tiktu pasargāts advokāta profesionālais noslēpums, procesuālajā darbībā ir ļoti svarīgi nodrošināt minēto Zvērinātu advokātu padomes pārstāvja klātbūtni. Ja policijas darbinieki meklē noteiktu informāciju, kas atrodas zvērināta advokāta datorā, policijas darbinieki uzrāda lēmumu par kratīšanu, ar kuru iepazīstas

¹⁷ ECT 16.10.2007. spriedums lietā Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria (iesnieguma Nr. 74336/01), 63., 66. §.

¹⁸ ECT 07.07.2015. spriedums lietā M. N. and Others v. San Marino (iesnieguma Nr. 28005/12), 71. §; ECT 27.04.2017. spriedums lietā Sommer v. Germany (iesnieguma Nr. 73607/13), 49. §.

gan kratīšanai pakļautais advokāts, gan arī Zvērinātu advokātu padomes pārstāvis. Pēc tam zvērināts advokāts, kurš tiek pakļauts kratīšanai, apkopo meklētos elektroniskos datus, un tos pārbauda padomes pārstāvis. Visbeidzot policijas darbinieks izņem apkopotos elektroniskos datus, tos iekopējot datu nesējā. Šāda kārtība nodrošinātu, ka netiek nokopēts viss zvērināta advokāta datora saturs, elektroniskie dati, kas nav norādīti lēmumā par kratīšanu. Tādā veidā tiktu maksimāli novērsta neattaisnota iejaukšanās advokāta profesionālajā noslēpumā, kā arī nodrošinātas nepieciešamās Konvencijā noteiktās procesuālās garantijas likumīgai kratīšanas izdarīšanai zvērinātu advokātu birojā.

Kopsavilkums

1. Ar kriminālprocesa pamatprincipu sistēmas izveidošanu likumdevēja mērķis ir noteikt ar tiem saskanīgu kriminālprocesuālo kārtību, kādā iegūst ziņas par faktiem. Citiem vārdiem, šo kriminālprocesa pamatprincipu ievērošana ir daļa no kriminālprocesuālās kārtības, ar kuras starpniecību tiek sasniegts kriminālprocesa mērķis.
2. Izmeklēšanas tiesnesis, saņemot ierosinājumu par kratīšanas veikšanu pie konkrētās personas, pārbauda faktus un apstākļus, kas pamato izmeklēšanas darbību. Noteicošais ir tas, ka ierosinājumā tiek aprakstīti apstākļi, pie kā tiks veikta kratīšana. Kļūda adreses vai telpas numerācijā nav būtiska, ja tā nepakļauj personu patvaļas vai neattaisnotas iejaukšanās riskam. Ar papildu informāciju ierosinājumā tiek konkretizēta pārmeklējamā vieta. Līdz ar to kļūda numerācijā būtu uzskatāma par nebūtisku un iegūtās ziņas par faktiem atzīstamas par ierobežoti pieļaujamām un izmantojamām pierādīšanā.
3. Kļūda numerācijā var tikt izmantota kā aizsargs, lai faktiski veiktu kratīšanu lēmumā nenorādītās vietās un izņemtu tajā nenorādītus dokumentus un priekšmetus. Pārbaudot pieļautā pārkāpuma raksturu, ir jāņem vērā, kādas faktiskās sekas tas ir atstājis. Ja kratīšanas apjoms tā dēļ ticis nepamatoti paplašināts, tad principā ir notikusi nesankcionēta iejaukšanās personas tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību.
4. Īpašais zvērināta advokāta profesionālā noslēpuma statuss un advokāta un klienta attiecību konfidencialitāte uzliek par pienākumu, lai gadījumā, kad zvērinātu advokātu birojā tiek veikta jebkāda izmeklēšanas darbība, tā notiktu, nodrošinot ECT judikatūrā norādītās procesuālās garantijas. Šajā sakarā autora ieteikums ir grozīt Kriminālprocesa likuma 181. pantu, to papildinot ar 2^l daļu: “Zvērinātu advokātu biroja telpās kratīšanu veic zvērinātu advokātu biroja pārstāvja un Zvērinātu advokātu padomes pārstāvja klātbūtnē.”
5. Neierobežoti plaša kratīšana un izņemšana zvērināta advokāta prakses vietā nav pieļaujama, jo, pirmkārt, tā tiek veikta kā pierādījumu meklēšana “uz labu laimi”, un, otrkārt, nesamērīgi apdraud advokāta un klienta noslēpumu. Šādu potenciālu apdraudējumu iespējams pienācīgi izvērtēt un novērst tikai tad, ja izmeklēšanas tiesnesim iesniegtajā ierosinājumā tiek precīzi norādīts, ka kratīšanu plānots veikt zvērināta advokāta prakses vietā. Nenorādot šādus apstākļus ierosinājumā, tie priekškontrolē netiek izvērtēti, kā rezultātā ar priekškontroli netiek novērsta policijas darbinieku tiesību ļaunprātīga izmantošana un patvaļā, kā arī netiek pienācīgi aizsargāts advokāta profesionālais noslēpums. Šādos apstākļos pati kratīšana notiek, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus, tādējādi iegūtās ziņas par faktiem būtu atzīstamas par nepieļaujamām pierādīšanā.